

Φάνης Μαλκίδης

Προβλήματα ενσωμάτωσης των Ποντίων από την τέως Σοβιετική Ένωση στην ελληνική κοινωνία

Η περίπτωση της Θράκης

Η έλευση των Ελληνοποντίων από τις δημοκρατίες της τέως Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (τ. ΕΣΣΔ) θα πρέπει αρχικά να εξετασθεί με βάση κάποιους χρονικούς σταθμούς, που αποτελούν και τις βασικές αιτίες ερχομού τους στην Ελλάδα.

Ο πρώτος είναι το 1985 όταν στην τ. ΕΣΣΔ ο τότε Γ.Γ. του κομμουνιστικού κόμματος Μ. Γκορμπατσόφ αρχίζει να εφαρμόζει στην πράξη την γκλάσνοστ και την περεστρόικα που άλλαξε τόσο τη δομή της χώρας, του μοναδικού κόμματός της, όσο και την ιστορία του κόσμου, μια και τέσσερα χρόνια αργότερα είχαμε την κατάρρευση ενός ολόκληρου κοινωνικού-πολιτικού-οικονομικού συστήματος που για εβδομήντα και πλέον χρόνια ήταν στο προσκήνιο. Από το 1985 και έπειτα θα βγουν στο φως αρκετά ζητήματα που είχαν να κάνουν με την ελευθερία, τις καταπίεσεις και τους διωγμούς που έγιναν κατά κύριο λόγο την περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από τον Ι. Στάλιν. Τις ενέργειες αυτές του τότε ηγέτη της ΕΣΣΔ, εκκαθαρίσεις, πολιτισμική και εθνική γενοκτονία θα υποστούν οι Έλληνες Πόντιοι που θα γνωρίσουν τις εκτοπίσεις στα περίφημα γκούλαγκ στις παγωμένες τάιγκα του Καζακστάν και της Σιβηρίας!. Απ' αυτό το έτος θα δοθούν και οι πρώτες άδειες στους Ελληνοποντίους για να επισκεφθούν την Ελλάδα, μια και αρκετοί απ' αυτούς εκτός από το νόστο της πατρίδας έχουν και συγγενείς που ίσως δεν έχουν δει ποτέ ξανά στη ζωή τους. Μετά τους πρώτους επισκέπτες θα έρθουν και οι πρώτοι Πόντιοι στην Ελλάδα που θα εγκατασταθούν στις παρυφές των μεγάλων αστικών κέντρων και στη Βόρεια Ελλάδα. Σ' αυτή τη χρονική περίοδο η πολιτεία δε διαθέτει κανένα κρατικό φορέα για την αποκατάσταση και την ομαλή ένταξη των Ποντίων, στην ελληνική κοινωνία, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει, ότι σήμερα το αρμόδιο ίδρυμα εκπληρώνει τους στόχους του...

Το 1989 είναι ο δεύτερος χρονικός σταθμός για τους Ελληνοποντίους, που μαζικά πλέον, μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και τις συγκρούσεις που ξέσπασαν στις δημοκρατίες της, μεταξύ των εθνοτήτων που για χρόνια καταπιέστηκαν, θα έρθουν στην Ελλάδα.

Απ' αυτό το έτος και ύστερα έχουμε ένα μεγάλο ρεύμα Ποντίων που θα αναζητήσει μια καλύτερη τύχη στην Αττική, στη Μακεδονία —κύρια Θεσσαλονίκη— και στη Θράκη. Το ελληνικό κράτος βρίσκεται μπροστά σε ένα μεγάλο ζήτημα υποδοχής προσφύγων που είχε να αντιμετωπίσει από το 1922, τότε που είχε δημιουργήσει την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων.

Η Μακεδονία και η Θράκη αποτελούν τον κύριο χώρο υποδοχής των Ποντίων και εγκατάστασής τους ενώ, παράλληλα, αρκετοί απ' αυτούς προτιμούν την Αθήνα που προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης. Η Θράκη σαν τόπος ύπαρξης ιδιομορφιών και χαρακτηριστικών, που τη διαφοροποιούν από την υπόλοιπη χώρα θα επιλεγεί από την πολιτεία για να υποδεχτεί και να στεγάσει τις ελπίδες, τις προσδοκίες και τα όνειρα των Ποντίων. Η περιοχή είναι αυτή τη στιγμή η λιγότερο αναπτυγμένη περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διάρθρωση της οικονομίας της στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στον πρωτογενή τομέα παραγωγής που σε συνδυασμό με την ανύπαρκτη βιομηχανία και τις υπηρεσίες, οι οποίες δεν έχουν τις αρμοδιότητες που θα έπρεπε και την παράλληλη έλλειψη επενδύσεων, κάνουν τη Θράκη να μένει στο περιθώριο.

Η κοινωνία της χαρακτηρίζεται από την ιδιαιτερότητα της ύπαρξης της μουσουλμανικής μειονότητας που αγγίζει σχεδόν το 1/3 του συνολικού πληθυσμού της, με όλα τα επακόλουθα στις τοπικές και διμερείς τριβές που αυτό συνεπάγεται². Υπάρχει το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (ΔΠΘ) που παρ' όλη την εικοσαετή και πλέον παρουσία του στο χώρο, δεν είχε την παρέμβαση που θα έπρεπε και οφείλεται, πιστεύουμε, σ' ένα συνδυασμό εξωγενών —μη στήριξη από την πολιτεία— και ενδογενών —προβλήματα «απτάμενων» καθηγητών, ενδοπανεπιστημιακές διενέξεις, που συχνά παίρνουν το δρόμο της δικαιοσύνης, μετεγγραφές φοιτητών κλπ.— παραγόντων³.

Η Θράκη χτυπήθηκε έντονα από το μεταναστευτικό ρεύμα της δεκαετίας του 1960, που είχε σαν κύρια κατεύθυνση τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και την Αθήνα και Θεσσαλονίκη και από μια επαναδραστηριοποίησή του στις αρχές της δεκαετίας του 1990, έχοντας σαν αποτέλεσμα τη φυγή του νεανικού-ενεργού πληθυσμού από την περιοχή, με όλες τις δυσμενείς επιπτώσεις γι' αυτήν. Τα δημογραφικά προβλήματα που συναντιούνται στο χώρο θα πρέπει να εξεταστούν με μια ιδιαίτερη προσοχή αφού έχουν να κάνουν με τη θνησιμότητα και την υπογεννητικότητα του χριστιανικού πληθυσμού και με την παράλληλη αύξηση των γεννήσεων του μουσουλμανικού⁴.

Η ελληνική πολιτεία βλέποντας μετά το 1989 τους Ποντίους να έρχονται στη χώρα με μεγαλύτερη συχνότητα αποφάσισε να προωθήσει την εγκατάστασή τους στη Θράκη, τόσο για καθαρά αναπτυξιακούς και κοινωνικούς σκοπούς όσο και για συγκεκριμένες εθνικές ανάγκες⁵. Δημιούργησε στα πλαίσια του υπουργείου Εξωτερικών το Εθνικό Ίδρυμα Υποδοχής και Αποκατάστασης Παλινοστούτων Ομογενών Ελλήνων (ΕΙΥΑΠΟΕ) για να μπορέσει με τους κατάλληλους μηχανισμούς και τους δημόσιους λειτουργούς, να συμβάλει στη γρήγορη και ομαλή ένταξη των Ποντίων στην

ελληνική κοινωνία και ειδικότερα στη Θράκη⁶.

Για το ρόλο και τη στάση της ΕΙΥΑΠΟΕ και γενικότερα του ελληνικού κράτους στο ζήτημα της εγκατάστασης και παραμονής των Ποντίων στη Θράκη, θα επανέλθουμε στη συνέχεια, μια και παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον.

Στο σημείο όμως αυτό, είναι χρήσιμο να γίνει ένα εννοιολογικό και ιστορικό κυρίως ξεκαθάρισμα του ζητήματος που μας απασχολεί. Οι Πόντιοι που ήρθαν και έρχονται στην Ελλάδα δεν είναι παλιννοστούντες. Η παρουσία τους στον Εύξεινο Πόντο χρονολογείται μεταξύ 8ου και 7ου π.Χ. αιώνα. Τα ιστορικά πρόσωπα, π.χ. του Στράβωνα (από την Αμάσεια του Πόντου) δείχνουν πως η ελληνική παρουσία στο χώρο είναι μακραίωνη και αρκετά σημαντική. Η προσφυγιά γι' αυτούς δεν ξεκίνησε τα τελευταία χρόνια, αλλά από τις αρχές του αιώνα μας και συνεχίστηκε μέχρι το 1923 όταν ο Μουσταφά Κεμάλ και οι Τσέτες του Τοπάλ Οσμάν είχαν διαπράξει, μια από τις μεγαλύτερες γενοκτονίες. Οι Πόντιοι που κατακλύζουν τις μεγαλουπόλεις είναι πρόσφυγες και όχι παλιννοστούντες και αυτό εγείρει αρκετά σημαντικά νομικά και ηθικά ζητήματα για ένα κράτος που θέλει να λέγεται αναπτυγμένο... Πρόσφυγας σημαίνει φεύγω παρά τη θέλησή μου (εδώ με τα γεγονότα που σημάδεψαν τον ελληνοισμό του Εύξεινου Πόντου με τους διωγμούς καταπίεσεις και εκποτίσεις του) ή αποφασίζω να φύγω με τη θέλησή μου, γνωρίζοντας ότι στον τόπο προορισμού μου θα συναντήσω μεγάλες δυσκολίες και ανυπέρβλητα εμπόδια. Το ελληνικό κράτος αντιμετώπισε τους Ποντίους σαν παλιννοστούντες με όλα τα αρνητικά ζητήματα που αυτό σημαίνει, τόσο για την ένταξή τους στην κοινωνία όσο και για τον προσβλητικό και ηθικά αδόκιμο αυτό όρο.

Η εγκατάσταση των Ποντίων στη Θράκη έγινε σε συνοικισμούς λυόμενων σπιτιών που αρκετά από αυτά είχαν χρησιμοποιηθεί σαν καταυλισμοί αστέγων μετά τους σεισμούς στην Καλαμάτα. Τέτοιοι οικισμοί από λυόμενα σπίτια θα δημιουργηθούν στην Παλαγία, σ' έναν οικισμό λίγα χιλιόμετρα έξω από την Αλεξανδρούπολη, στις Σάπρες περίπου στο κέντρο του νομού Ροδόπης, θα δοθούν σπίτια στους οικισμούς της Εκτενεπόλ, ιδιοκτησίας της Εμπορικής Τράπεζας, στην Κομοτηνή και στην Ξάνθη και θα αρχίσει ένα φιλόδοξο σχέδιο για εγκατάστασή τους σε αγροτικές περιοχές με αραιό πληθυσμό (στα χωριά Σιδηρό, Κοτρωνιά, Δίκαια του νομού Έβρου), για την τόνωση των περιοχών και για μόνιμη εγκατάσταση με παράλληλη ενασχόληση των προσφύγων με τη γεωργία και την κτηνοτροφία⁷.

Αρχικά η στέγαση των προσφύγων γίνεται σε ξενοδοχεία υποδοχής στα οποία οι πρόσφυγες διαμένουν για ένα διάστημα 3-6 μηνών, παίρνοντας και ένα χρηματικό βοήθημα και μια επιδότηση ενοικίου για όσους αποφασίσουν από την αρχή να μείνουν στην πόλη εγκατάστασής τους. Οι οικισμοί των λυόμενων θα κατηγορηθούν σαν γκέτο και «πόλεις-πληρωτήρια»⁸ μια και απομονώνουν τους Ποντίους από τον τοπικό κοινωνικό ιστό, αφού χωροθετήθηκαν σε απομακρυσμένες και χωρίς στοιχειώδη υποδομή περιοχές και στερούνται ενός υποτυπώδους «σχεδίου-πόλης». Δυο και τρεις οικογένειες στοιβάζονται σε ένα λυόμενο, ηλικιωμένοι και νεότεροι συμβιώνουν στον ίδιο χώρο, όλα αυτά συνθέτουν προφανώς μιαν απαράδεκτη κατάσταση.

Σημαντικό πρόβλημα για τους Ελληνοποντίους το θέμα της εγκατάστασης, που από την ελληνική πολιτεία μέσω του ΕΙΥΑΠΟΕ αντιμετωπίζεται με επιδοτήσεις ενοικίων όπως είπαμε παραπάνω —σε μικρό ποσοστό ωστόσο— με ανακατασκευές παλιών

σπιτιών σε αγροτικές περιοχές, και συνέχιση της στέγασης στα λυόμενα. Οι Πόντιοι που αποφασίζουν να νοικιάσουν με δική τους πρωτοβουλία σπίτι (συνήθως στην Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή, Ξάνθη) αντιμετωπίζουν προβλήματα που έχουν να κάνουν με τα υψηλά ενοίκια, ενώ το όλο πρόβλημα διογκούται ακόμη πιο πολύ λόγω της περιορισμένης προσφοράς στέγης στις συγκεκριμένες πόλεις εξαιτίας της παρουσίας του στρατού και του πανεπιστημίου. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε και μια πολύ σημαντική παράμετρο που αντιμετωπίζουν για πρώτη φορά οι Πόντιοι και που σχετίζεται με το κοινωνικοοικονομικό σύστημα στο οποίο ζούσαν. Ως γνωστόν στην τ. ΕΣΣΔ το σύστημα με το «περισσότερο κράτος» φρόντιζε να ρυθμίζει και αυτόν τον τομέα ευθύνης του νοικοκυριού σε αντίθεση με το σύστημα που βρήκαν στην Ελλάδα, με το συγκεκριμένο ζήτημα να το ρυθμίζει ο πολίτης. Αν αυτό το συνδυάσουμε με τους περιορισμένους οικονομικούς τους πόρους και την αδυναμία τελικά να βρουν σπίτι, γίνεται εύκολα αντιληπτό γιατί, αυξάνεται η ανασφάλειά τους και καθυστερεί σημαντικά η ομαλή ένταξή τους στην κοινωνία.

Αρκετά έχουν ειπωθεί στο ζήτημα αυτό μια πρόταση όμως που πιστεύουμε ότι θα συζητηθεί τα επόμενα χρόνια είναι αυτή, που μιλά για την ανέγερση μιας πόλης στα παράλια του νομού Ροδόπης με βάση την ποντιακή αρχιτεκτονική αποτελώντας — ταυτόχρονα— και μια διέξοδο στα συσσωρευμένα προβλήματά τους, με βάση τις αναπτυξιακές και κοινωνικές λύσεις που δίνει⁹.

Είναι νομίζουμε κοινά παραδεκτό ότι η οικονομική κατάσταση αποτελεί μια από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για την κοινωνικοποίηση και την ενσωμάτωση του ατόμου στο κοινωνικό σύνολο. Στην περίπτωση μας την οικονομική κατάσταση την εξετάζουμε με ένα διττό τρόπο, όσον αφορά την παρούσα την οικονομική κατάσταση των Ποντίων και το μεγάλο πρόβλημα της εξεύρεσης εργασίας.

Οι Πόντιοι σύμφωνα με εμπειρική έρευνα που διενεργήθηκε γι' αυτούς που ήρθαν στην Ελλάδα το διάστημα 1985-1990¹⁰ θεωρούν την οικονομική κατάστασή τους χειρότερη από εκείνη που είχαν πριν φύγουν από την τ. ΕΣΣΔ σε ποσοστό 64%, ίδια ή καλύτερη το 37%, ενώ ένα ποσοστό 2% του δείγματος δεν μπορεί να εκφέρει γνώμη. Σ' αυτήν την αξιολόγηση σημαντικό ρόλο παίζει σίγουρα το γεγονός αν εργάζονται, σε μεγάλο βαθμό το επίπεδο εκπαίδευσης, το οποίο έμμεσα μπορεί να υποκρύπτει τις δυνατότητες απασχόλησης και ο τόπος εγκατάστασης¹¹. Στη Θράκη λόγω της συγκεκριμένης οικονομικής κατάστασης, οι Πόντιοι αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες, χωρίς γι' αυτούς που κατοικούν στην Αττική και στη Θεσσαλονίκη να συμβαίνει το αντίθετο. Εδώ θα πρέπει να επαναλάβουμε το ζήτημα της οικονομικής διάρθρωσης και του κοινωνικού συστήματος της τ. ΕΣΣΔ που στην παρούσα κατάσταση των Ποντίων έχει να κάνει με θέματα ιδιοκτησίας (π.χ. μεγάλο ποσοστό Ποντίων είχαν δικό τους σπίτι σε αντίθεση με εδώ) και στην καλύτερη θεώρηση της οικονομικής τους κατάστασης.

Η εργασία για τους Ποντίους είναι ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα και στη Θράκη αυτό το πρόβλημα εμφανίζεται περισσότερο διογκωμένο. Η εξεύρεση εργασίας είναι αρκετά δύσκολη αφού οι Πόντιοι έχουν να αντιμετωπίσουν την ανεργία που εμφανίζεται αρκετά υψηλή στο χώρο. (Ενδεικτικά στο νομό Ξάνθης φτάνει περίπου το 20%) και μια σειρά από άλλα ζητήματα όπως η μη μόνιμη απασχόληση (αρκετοί απασχολούνται σε εποχιακές αγροτικές ασχολίες, σε οικοδομές κλπ.)¹², η

ετεροαπασχόληση, τα προβλήματα με τους εργοδότες, οι αρκετά χαμηλές αποδοχές τους, καθώς επίσης και το σημαντικό πρόβλημα επικοινωνίας λόγω γλώσσας.

Εδώ θα εξετάσουμε δυο σημαντικά ζητήματα που έχουν να κάνουν με την απασχόληση των Ποντίων στο χώρο της Θράκης και αφορά την εθνική μας ντροπή, τις λαϊκές αγορές εκεί όπου αυτοί οι άνθρωποι μαζί με την οικοσκευή τους πουλούν και την αξιοπρέπειά τους. Πολλοί Πόντιοι έχουν σαν κύριο εισόδημα τα έσοδα από την πώληση κάποιων ειδών που φέρνουν από την τ. ΕΣΣΔ που σε συνδυασμό με το βοήθημα από το ΕΙΓΥΑΠΟΕ, αποτελούν τους βασικούς πόρους για να επιβιώσουν. Και σαν να μην έφθαναν όλα αυτά τα προβλήματα έρχονται να προστεθούν και άλλα που κορυφώνονται στην άποψη μερικών ανθρώπων της Θράκης που θεωρούν τους Πόντιους, ξενωμερίτες, ανεπιθύμητους, «αυτούς που θα πάρουν τις δουλειές από τους ντόπιους», «Ρωσοπόντιους»¹³, προσπαθώντας να διαμορφώσουν ένα πλαίσιο ξеноφοβίας, κοινωνικού ρατσισμού και γκετοποίησής τους. Εδώ η ευθύνη της τοπικής κοινωνίας είναι μεγάλη γιατί κρίνεται σε μεγάλο βαθμό η ωριμότητά της στο να αποβάλει αυτά τα στοιχεία που παράγουν κάτι παραπάνω από λαϊκισμό και δημαγωγία και να ενσωματώσει μια από τις δυναμικές διανοητικά και δημογραφικά ομάδες του ελληνισμού.

Ήδη αναφέρθηκε ότι σημαντικά προβλήματα αντιμετωπίζουν οι Πόντιοι σχετικά με τη γλώσσα. Η συντριπτική πλειοψηφία μιλά μόνο ρωσικά και ποντιακά. Τα γλωσσικά τείχη αποτελούν σημαντικό ζήτημα τόσο σαν πρόβλημα επικοινωνίας με την κοινωνία της Θράκης, αφού προκύπτουν ζητήματα που έχουν να κάνουν με τη δυνατότητα εξεύρεσης εργασίας, όσο και σαν πρόβλημα στην ευρύτερη κοινωνική τους ζωή, αφού οι συναναστροφές τους περιορίζονται στα στενά συγγενικά και φιλικά πλαίσια που υπάρχει η δυνατότητα επικοινωνίας. Ακόμη δυναμώνει η ανασφάλεια και η απομόνωση που σε μια κλειστή από τη φύση της κοινωνία, όπως είναι αυτή της Θράκης δημιουργώντας περαιτέρω προβλήματα στην ενσωμάτωση των Ποντίων στο χώρο. Εδώ μεγάλη ευθύνη φέρουν αρκετοί κρατικοί φορείς και Ποντιακοί Σύλλογοι, για τη διενέργεια επιδοτούμενων σεμιναρίων για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας που τα κονδύλια τους κατασπαταλούνται χωρίς τελικά να προσφέρουν τίποτα στους Ποντίους¹⁴...

Δεν θα είναι πρωτότυπο να προτείνουμε τη λειτουργία ειδικών σχολείων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για τους Ποντίους δίνοντας ένα μεγάλο βάρος στους νεότερους, καθώς και ειδικών τμημάτων στα πλαίσια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Θα ήταν όμως ενδιαφέρον και επικτό να αναληφθούν πρωτοβουλίες από τα παιδαγωγικά τμήματα (Παιδαγωγικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών) του ΔΠΘ μια και η επιστημονική πρόταση για το ζήτημα της γλώσσας που ουσιαστικά είναι υπόθεση κοινωνικής ένταξης, θα ήταν κάτι παραπάνω από απαραίτητη. Σ' αυτό το σημείο είναι καλό να γίνει μια αναφορά σε ορισμένα προβλήματα των Ποντίων που έχουν άμεση σχέση με το χώρο που εξετάζουμε αν και συναντιούνται και σε άλλες περιοχές εγκατάστασής τους και ιδιαίτερα στην Αττική και στη Θεσσαλονίκη.

Η συμπεριφορά των ντόπιων έχει αναφερθεί ως σημαντικό πρόβλημα μια και σε ορισμένες περιπτώσεις έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο να θεωρούνται οι Πόντιοι ξένοι, «παρείσακτοι», «βρόμικου» και ό,τι άλλο μπορεί να εκφράσει το γεγονός ότι θεωρούνται ανεπιθύμητοι. Βέβαια όλα αυτά αποτελούν εξαίρεση στη θρακική κοινωνία μια και η πλειοψηφία θεωρεί τους Ποντίους πολύ απαραίτητους στην ανάπτυξη της πε-

ριοχής, θυμούμενη βέβαια και το προσφυγικό της παρελθόν πριν εβδομήντα περίπου χρόνια. Αυτές όμως οι μεμονωμένες περιπτώσεις σε συνδυασμό και με άλλα γεγονότα είναι και η αφορμή για να θεωρούν αρκετοί Πόντιοι τον εαυτό τους ξένο και αρκετά μόνο, χωρίς βοήθεια και συμπαράσταση, χωρίς να περιμένουν τίποτα από πουθενά.

Για την οικογένεια των Ποντίων προκύπτουν προβλήματα που έχουν να κάνουν με τα παιδιά και την προσαρμογή τους στο σχολικό και κοινωνικό τους περιβάλλον. Όπως η δυσκολία να επικοινωνήσουν με τους άλλους ντόπιους συμμαθητές τους, η μη (τελικά) ένταξή τους στο σχολικό περίγυρο, η έλλειψη οικονομικών δυνατοτήτων για να μάθουν καλά την ελληνική γλώσσα —τα περίφημα «διαίτερα»— και τέλος το ότι αρκετές φορές ακολουθούν την οικογένεια στις λαϊκές ή αναγκάζονται να δουλέψουν αλλού για να μπορέσουν να τη βοηθήσουν. Τέλος αξίζει να επισημανθούν τα περιστατικά με τους παιδικούς σταθμούς που δε δέχονται τα παιδιά των Ποντίων και την αδυναμία των ίδιων των Ποντίων να βοηθήσουν τα παιδιά τους λόγω οικονομικής αδυναμίας.

Οι Πόντιοι στη Θράκη έχουν να κάνουν επίσης με την έντονη γραφειοκρατία που αφορά θέματα αποκατάστασης —η έδρα του ΕΙΥΑΠΟΕ είναι στην Αθήνα και στις περιφερειακές υπηρεσίες δεν έχουν δοθεί οι αρμοδιότητες και οι εξουσίες που θα έπρεπε— δεν γνωρίζουν τους νόμους και «δεν βρίσκουν το δίκιο τους», δεν υπάρχει η δυνατότητα να σπουδάσουν ή να κάνουν μετεγγραφή¹⁵ αρκετοί δεν έχουν ελληνική υπηκοότητα και αυτό σημαίνει αρκετά νομικά κωλύματα, υπάρχουν προβλήματα με τις οικοσκευές τους «εκεί είχα τα πάντα και βρέθηκα εδώ χωρίς τίποτα»¹⁶.

Συνολικά, το μεγάλο θέμα που προκύπτει έχει σχέση με την περιθωριακή ζωή, τα ανάλογα ψυχολογικά προβλήματα και την παράξενη και αφύσικη για τους υπόλοιπους συμπεριφορά τους που εμφανίζουν οι Πόντιοι και που τα αίτιά τους μπορούν εύκολα να αναζητηθούν στα προβλήματα γλώσσας, επικοινωνίας, άθλιας πολλές φορές οικονομικής κατάστασης, ανεργίας, στέγασης αλλά και σε μια σειρά από άλλα ζητήματα που τους δυσκολεύουν την ομαλή κοινωνική τους ενσωμάτωση¹⁷.

Η Θράκη είναι μια αρκετά κλειστή κοινωνία και η οικονομία της περιφέρειας αντιμετωπίζει τα γνωστά προβλήματα. Όμως οι Πόντιοι δεν θα λειτουργήσουν ανταγωνιστικά στη Θράκη αλλά συμπληρωματικά, μια και είναι αναγκαίο να υπάρξει μια αύξηση της απασχόλησης αφού μ' αυτόν τον τρόπο, πιστεύουμε, ότι θα βοηθηθούν τόσο οι Πόντιοι, όσο και το ντόπιο εργατικό δυναμικό που θα προωθησει και την οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειας.

Το κράτος και κύρια το ΕΙΥΑΠΟΕ σαν κύριος εκφραστής της αποκατάστασης των Ποντίων για τους (γνωστούς) εθνικούς λόγους θα πρέπει να προσπαθήσει να αναδείξει πολιτικές ενσωμάτωσής τους στη Θράκη όχι με αόριστα λόγια αλλά με συγκεκριμένες ενέργειες και πράξεις που θα έχουν άμεσο αντίκρυσμα. Γιατί μέχρι τώρα το ΕΙΥΑΠΟΕ αντιμετώπισε τους Ποντίους με έναν «ιδρυματικό χαρακτήρα», κινήσεις ελεημοσύνης, αποτελώντας ένα χώρο εξόφλησης παλιών εκλογικών γραμματίων από συγκεκριμένη περιφέρεια της νότιας Πελοποννήσου (...) και ένα μικρομάγαζο πελατειακών σχέσεων. Η έλλειψη Ποντίων και Θρακιωτών υπαλλήλων είναι εμφανής και κανείς επίσημος δεν την αρνήθηκε. Η πολιτεία όμως παρ' όλες τις παραλείψεις της, έχει την υποχρέωση να αποκαταστήσει ιστορικά αυτό το κομμάτι του περιφερειακού ελληνισμού.

Η κοινωνία της Θράκης έχει ένα μεγάλο μερίδιο ευθύνης στο ζήτημα, θέλουμε να τονίσουμε όμως ότι την πιο σημαντική βοήθεια μπορεί να την προσφέρει αυτή. Πάνω απ' όλα όμως πιστεύουμε, ότι η ενσωμάτωση των Ποντίων στο συγκεκριμένο χώρο της Θράκης, με την ταυτόχρονη διατήρηση των ιδιαίτερων κοινωνικών και πολιτιστικών τους αξιών είναι μια πράξη που εκφράζει τη θέληση όλου του ελληνισμού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στο έργο του Σολτζενίτσιν, *Αρχιπέλαγος Γκούλαγκ*, εκδ. Γνώση, Αθήνα, κ.χ. γίνεται αναφορά για Έλληνες εκτοπισμένους, ενώ μια ολοκληρωμένη εικόνα των συνθηκών διαβίωσης στα συγκεκριμένα στρατόπεδα συγκέντρωσης δίνεται και στο έργο του *Μια ημέρα του Ιβάν Ντενίσοβιτς*, εκδ. Γνώση, Αθήνα, κ.χ.
2. Ο συνολικός πληθυσμός της Θράκης είναι 338.005 (1981) απ' τον οποίο περίου 110.000 είναι μουσουλμάνοι.
3. Βλ. ομιλία Φ. Μαλκίδη για τα είκοσι χρόνια του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης (Αλεξανδρούπολη 22/2/95) δημοσιευμένη στις εφημερίδες Επαρχιακός Τύπος (Αλεξ/πολη), Χρόνος (Κομοτηνή), Εμπρός (Ξάνθη).
4. Το ζήτημα της αύξησης του μουσουλμανικού πληθυσμού στη Θράκη το χρησιμοποιεί αρκετές φορές η Τουρκία για να εξυπηρετήσει συγκεκριμένες πολιτικές σκοπιμότητες στο εσωτερικό της, αλλά και για να το έχει σαν πιο εύκολο λόγο δημιουργίας κλίματος έντασης στις σχέσεις της με την Ελλάδα.
5. Είναι αρκετά συνηθισμένο όταν θέλουμε να τονίσουμε τη σημασία μιας περιοχής και την πολιτική που θέλουμε να ακολουθήσουμε γι' αυτήν να επικαλούμαστε εθνικούς λόγους. Βέβαια στην πράξη το ενδιαφέρον και ιδιαίτερα της πολιτείας δεν είναι το αναμενόμενο, σε σχέση με την εθνική σημασία μιας περιοχής και στην περίπτωση μας, στη Θράκη αυτό φαίνεται και από τη σημερινή της οικονομική κατάσταση.
6. Το ΕΙΥΑΠΟΕ δημιουργήθηκε βέβαια και για τις ανάγκες των Βορειοηπειρωτών που άρχισαν να έρχονται στην Ελλάδα την ίδια περίοδο, που και αυτοί ποτέ δεν κατάλαβαν που παλιννοστούν...
7. Οικισμός με λυόμενα για τους Ποντίους υπάρχει και στο χωριό Ζυγός του Νομού Καβάλας.
8. Βλ. Μ. Χαραλαμπίδη, *Το Ποντιακό Ζήτημα σήμερα*, εκδ. ΙΜΜ-Γόρδιος, Αθήνα, 1991, σ. 34.
9. Είναι η πόλη με το όνομα Ρωμανία. Βλ. σχετικά Μ. Χαραλαμπίδη, *Θα χτίσουμε μια πόλη*, Εφημ. Ελευθεροτυπία 24/1/94, Κ. Βακαλόπουλου, *Ρωμανία: Μια πόλη που πρέπει να κτίσουμε*, Εφημ. Ελευθεροτυπία 20/3/94, Μ. Χαραλαμπίδη (κ.α.), *Από τον Άγιο Ευγένιο στη Ρωμανία*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1995 και Φ. Μαλκίδη, *Ρωμανία: Μια ευκαιρία για Θράκη και Πόντιους*, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 23/3/95.
10. Βλ. Κ. Κασμάτη, *Πόντιοι μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και οικονομική τους ένταξη*, εκδ. ΓΓΑΕ-Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1992, σ. 22.
11. Κ. Κασμάτη, ό.π. σ. 393.
12. Βλ. Σ. Κοκκινίδη, *Οι Πόντιοι στη Θράκη*, φάκελος που κατατέθηκε στο Εμποροβιομηχανικό Επιμελητήριο Ξάνθης, Ιανουάριος 1995.
13. Βλ. Εφημ. Αδέσμευτη (Ξάνθη), 20/1/95.
14. Βλ. Φ. Φουντουκίδη, *Έρευνα για τους Ποντιακούς Συλλόγους*, (υπό έκδοση), Θεσσαλονίκη, 1995.
15. Το ΔΠΘ δέχεται ελάχιστους Ποντίους φοιτητές που κάνουν μετεγγραφή από πανεπιστήμια της τ. ΕΣΣΔ.
16. Κ. Κασμάτη, ό.π. σ. 404.
17. Βλ. Κ. Φωτιάδη, Εισαγωγή-σχόλια στο Τ. Ευαγγελίδη, *Ιστορία της Ποντιακής Τραπεζούντας*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, όπου αναφέρεται «ότι οι γενοκτονίες που υπέστησαν οι Πόντιοι δεν είχαν μόνο υλικές αλλά κυρίως ηθικές ζημιές και σ' αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό η αφύσικη τους συμπεριφορά», σ. 26.